

Abstract

There are several indications suggest that lone mothers in Thailand, as in other developing countries, are among “the poorest among the poor”. In addition, lone mothers are highly stigmatised in Thailand. However, the literature related to social stigma and lone motherhood has been limited and primarily focused on “teenage mothers” or “unplanned pregnancy”. Moreover, previous studies tend to emphasize in Bangkok area and the surroundings.

This study somewhat extends the contribution from my PhD. Thesis of lone motherhood in Thailand which mainly explored lone motherhood in Bangkok to (also) cover all types of lone mothers which are unmarried pregnant women, never married mothers, deserted mothers, divorced mothers, and widows with dependent children. It aims to explore the pathways into and through lone motherhood in Chiang Mai, Thailand. It focuses on the experiences of lone mothers in social stigma, social support and their life adaptation. However, the existing situation of lone mothers is intended to be an extension which covers all Thai women's experiences, by illuminating the operation of gender regimes in contemporary Thai society. Thus, this research contributes valuable information for projects moving Thailand to “women friendliness” and addressing gender inequality.

In all 18 interviews which include 2 unmarried pregnant women (women are pregnant without partners and have no other children) 4 never married mothers (women who have children are not married and raise their children alone) 5 deserted mothers (women with children who have been deserted for at least 6 months) 4 divorced mothers (women with children who have been divorced (registered) for at least 6 months) and 2 widows with dependent children (women who have children under 20 years old) and 1 expert, the findings show experiences of lone mothers reflect on they are labeled as “ท้องบ่มีป้อ” (getting

pregnancy without the father of children (husband)) “ผัวมันอยู่บ่ได้” (being deserted by the husband due to their fault as a bad wife) “มีลูกติด” (having children as a burden from the previous husband); for instance. Also, the stigmatization of lone mother is evidenced by lone mothers through the narrations of devaluation perceptions, discrimination experiences and their coping strategies. Overall, the degree of stigma has been associated with age and the pregnancy out of wedlock. Although women became a lone mother in different pathways, they are regarded as the cause of lone motherhood. In addition, the conditions of being stigmatised is not created by others but also by lone mothers themselves accepting the labels attaching them as “bad wife” and / or “bad mother” (Wiwatwongwana, 2013).

This work also confirm that strategies adopted (life adaptation) by lone mothers to cope with stigma for avoiding devaluation perceptions and discrimination experiences (being stigmatized from ex-husband, partner, family, and community) play important role in the stigmatization (stigma process) of lone motherhood. Among those strategies, secrecy is the most favorite one that lone mothers apply to deal with stigma. Second favorite strategy is withdrawal; however, both strategies lead to the widely limitation in accessibility to social support. Moreover, this research shows lone mothers receive very little support; despite, they are facing various difficulties related to their status of lone motherhood including poor financial situation, one hand child-rearing, the emotional issue. As a result, these impact on health and well-being of lone mothers and their children.

Support from other family members plays a very important role in the lone mother's family in Chiang Mai, Thailand. The extended family is found as a major source of both financial and psychological assistance; especially assisting in childcare. While there is no social welfare support provided to lone mothers, particularly in Thailand, other social welfare forms are found as the assistance provided by the government. It seems that social insurance is a

major form that provides financial support to those who are needed.¹ However, lone mother is likely not to be covered by this program, since they are often working in the informal sector. Many of lone mothers need to leave their work in the formal sectors when they become a lone mother in order to deal with the time limited by being one-hand carer. This makes it visible that the government trying to provide a welfare benefit to those who engage in employment in formal sector may not be suitable for lone mothers' situation. Therefore, the conditions supporting the opportunities for women to “form and maintain an autonomous household” need to be considered if Thailand would like to move forward to “a woman's friendliness state” (Orloff, 1993).

The results of the study suggest that the importance of promoting an official marriage pattern, such as marriage registration and the male sexuality which has been normalized need to be changed. The registration of a child is recommended, including effective implementation, which will not only ensue that the woman could be able to claim and receive assistance, but also the child's custody will become the norm in society. The government should be responsible for both monetary and non-monetary support. Importantly, lone mothers should have access to work in formal sector which allow them to receive benefits from social security welfare, and the works in the formal sector should be adjusted to suit the lone mothers. In addition, there should be more work to eliminate violence against these women in Thailand, through protection of human rights, including changes in social attitude. Moreover, self-realization is essential to create a woman's presence in order to allow them to be challenged by gender inequality and the social structure which is an obstacle of a change to promote the gender equality must be challenged.

¹ While the data was collected, โครงการมารดาประชากร¹ covering the birth of the newborn child to the age of six years with the mother's own welfare card, without their parents, not phantom the cabinet (See more from: resolution of the cabinet on March 26, 2019 – Department of Child and Family Affairs <https://dcy.go.th> > News > News_th_20192706132146_1)

บทคัดย่อ

มีข้อบ่งชี้หลายอย่างที่ทำให้เชื่อได้ว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กล่าวได้ว่า เป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุดท่ามกลางคนยากจนด้วยกัน “the poorest of the poor” แม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทยได้รับการตีตราอย่างมาก อย่างไรก็ตาม พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการตีตราทางสังคมในแม่เลี้ยงเดี่ยว ยังมีการศึกษาอยู่ในวงจำกัดและมักจะเน้นไปที่กลุ่มแม่วัยใสหรือการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ การศึกษามักจะเน้นในพื้นที่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

การศึกษาในครั้งนี้ยังเป็นต่อยอดจากการวิจัยในระดับปริญญาเอกที่ได้ทำการศึกษาถึงแม่เลี้ยงเดี่ยวในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ครอบคลุมประเภทของแม่เลี้ยงเดี่ยวทุกประเภท กล่าวคือ ผู้หญิงที่ท้องนอกสมรส แม่นอกสมรส แม่ที่ถูกทอดทิ้ง แม่ที่หย่าร้างกับสามี และ แม่ที่สามีเสียชีวิต ซึ่งเป็นความต้องการที่จะสำรวจเส้นทางในการเข้าสู่และการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย โดยมุ่งเน้นประสบการณ์ของการได้รับการตีตราทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม และการปรับตัวของพวกเขา อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ปรากฏขึ้นมุ่งหวังที่จะขยายเพิ่มเติมให้ครอบคลุมประสบการณ์ของผู้หญิงไทยทั้งหมดอีกด้วย โดยการให้ความกระจ่างกับการทำงานของระบบเพศภาวะในสังคมไทยร่วมสมัย ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้เพิ่มพูนข้อมูลที่มีคุณค่าสำหรับโครงการที่ครอบคลุมข้อควรพิจารณาทั้งหมดของการเคลื่อนไหวประเทศไทยไปสู่ความเป็นมิตรต่อผู้หญิง และก้าวไปอีกขั้นของการจัดการกับปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางเพศภาวะ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์แม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมดจำนวน 18 ราย แบ่งเป็น ผู้หญิงที่ท้องนอกสมรส 2 ราย แม่นอกสมรส (คือผู้หญิงที่มีลูกโดยไม่ได้แต่งงานและมีภาระในการเลี้ยงดูลูกโดยลำพัง) 4 ราย แม่ที่ถูกทอดทิ้ง (คือผู้หญิงที่ต้องรับภาระดูแลลูกตามลำพัง ซึ่งเกิดจากที่สามีทอดทิ้งไม่รับผิดชอบใดๆ เป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน) 5 ราย แม่ที่หย่าร้างกับสามี (คือผู้หญิงที่ต้องรับภาระดูแลลูกตามลำพัง หลังจากการจดทะเบียนหย่าร้างกับสามีมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน) 4 ราย และแม่ที่สามีเสียชีวิต (คือผู้หญิงที่ต้องรับภาระดูแลลูกตามลำพังภายหลังสามีเสียชีวิต ซึ่งลูกมีอายุไม่เกิน 20 ปี) 2 ราย แม่เลี้ยงเดี่ยวประเภทอื่นๆ 1 ราย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1 ราย พบว่า ประสบการณ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยวในการตีตรา การสนับสนุน และการปรับตัว สะท้อนให้เห็นว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวถูกให้ตราประทับในสังคมไทย ทั้ง “ท้องบ่ามีป้อ” (ตั้งครรภ์โดยที่ไม่มีพ่อของเด็กในท้อง (สามี)) “ผัวมันอยู่บ่าได้” (สามีทนอยู่ด้วยไม่ได้ เพราะเป็นผู้หญิงไม่ดี มีข้อบกพร่อง) “มีลูกติด” (มีลูกเป็น

ภาระที่ต้องเลี้ยงดู) และอื่น ๆ กระบวนการติตราของแม่เลี้ยงเดียวนั้นยังมีหลักฐานให้เห็นในตัวอย่างของการแบ่งแยกกีดกันที่มีต่อพวกเขา การรับรู้ถึงการลดทอนคุณค่ารูปแบบของการจัดการการติตรา กระบวนการติตราแม่เลี้ยงเดียวนั้นถูกพบว่าสัมพันธ์กับอายุและการตั้งครรภ์นอกสมรส อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้หญิงเหล่านั้นกลายมาเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวด้วยสาเหตุใดก็ตาม ทั้งการถูกทอดทิ้งหรือการหย่าร้าง พวกเธอมักจะถูกมองว่าเป็นสาเหตุของการเกิดเงื่อนไขเหล่านั้น และสถานการณ์แวดล้อมของการติตราของพวกเธอนั้นถูกกำหนดโดยคนอื่นและโดยตัวพวกเธอเอง ตอกย้ำการเป็น“ลูกสาวที่ไม่ดี” “เมียที่ไม่ดี” และหรือ “แม่ที่ไม่ดี” (Wiwatwongwana, 2013)

การศึกษาครั้งนี้ยังพบอีกด้วยว่ารูปแบบการจัดการกับการติตราที่แม่เลี้ยงเดียวนำมาใช้ (ปรับตัว) เพื่อหลีกเลี่ยงการลดทอนคุณค่าและการแบ่งแยกกีดกันโดยคนอื่น ๆ (ทั้งสามีเก่า คู่รัก ครอบครัว และ ชุมชน) นั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในประสบการณ์การถูกติตรา แม่เลี้ยงเดี่ยวถูกพบว่าเก็บเรื่องความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นความลับ (secrecy) การถอนตัวเองออกมาจากชุมชน (withdrawal) ในขณะที่การเก็บเป็นความลับและถอนตัวออกมานั้นก่อให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงการสนับสนุนทางสังคม การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงเดียวนั้นได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยมาก แม่เลี้ยงเดียวนั้นต้องต่อสู้ดิ้นรนกับปัญหาทางการเงิน การเลี้ยงดูลูก ปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อทั้งสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเธอและลูก

การสนับสนุนจากสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ นั้นมีบทบาทสำคัญอย่างมากในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเชียงใหม่ ประเทศไทย ครอบครัวชาวนั้นเป็นแหล่งของความช่วยเหลือที่สำคัญ ทั้งทางการเงินและทางจิตใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือในการดูแลเด็ก ในขณะที่ไม่มีการช่วยเหลือทางด้านสวัสดิการสังคมโดยที่จัดไว้เพื่อแม่เลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะในประเทศไทย รูปแบบความช่วยเหลือในแบบสวัสดิการสังคมอื่น ๆ ก็มีอยู่อย่างจำกัดด้วย ในการช่วยเหลือที่จัดให้โดยรัฐบาล ดูเหมือนว่าประกันสังคมจะเป็นรูปแบบหลักที่ให้การช่วยเหลือทางการเงินกับผู้ที่มีความจำเป็น² อย่างไรก็ตาม แม่เลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการครอบคลุมด้วยโปรแกรมนี้เนื่องจากพวกเธอมักจะทำงานในภาคแรงงานนอกระบบ กลุ่มเป้าหมายหลายรายที่ต้องย้ายงานจากการทำงานภาคในระบบมาทำงานนอกระบบเมื่อต้องกลายมาเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อที่จะจัดการกับ

² ในขณะที่ดำเนินการเก็บข้อมูล โครงการมารดาประชารัฐที่ครอบคลุมถึงการให้เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดถึงหกปีกับที่อยู่กับมารดาถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐโดยไม่ปรากฏบิดา ยังไม่ผ่านมติคณะรัฐมนตรี (ดูเพิ่มเติมที่: มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562 – กรมกิจการเด็กและครอบครัว https://dcy.go.th/news/news_th_20192706132146_1)

ความจำเป็นในการดูแลลูก สิ่งนี้ทำให้เห็นได้ว่าระบบสวัสดิการของรัฐบาลนั้น ที่มีการให้ผลประโยชน์ทางสวัสดิการกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการจ้างงานในระบบนั้น ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยว และยังเสนอแนะอีกด้วยว่าตลาดแรงงานในระบบนั้นไม่ได้มีเงื่อนไขที่เหมาะสมให้กับผู้หญิงที่ต้องทำงานไปด้วยและเลี้ยงดูลูกไปด้วย ดังนั้น เงื่อนไขทั้งสองนี้ในระบบสังคมไทยจะต้องถูกเปลี่ยนแปลงหากประเทศไทยต้องการที่จะก้าวไปข้างหน้าสู่ความเป็นมิตรต่อผู้หญิงและเสนอโอกาสให้ผู้หญิงในการ “สร้างและดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างเป็นอิสระ” (Orloff, 1993)

ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการศึกษาเสนอแนะว่า ต้องมีการให้ความสำคัญในการส่งเสริมรูปแบบการแต่งงานอย่างเป็นทางการเช่นการจดทะเบียนสมรส และต้องแก้ปัญหาวินัยที่วิถีทางเพศของผู้ชายนั้นถูกเข้าใจและประพฤติปฏิบัติ มีการจดทะเบียนรับรองบุตรรวมถึงมีการการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง ซึ่งจะไม่เพียงแต่ทำให้แน่ใจว่าผู้หญิงจะอ้างสิทธิและได้รับความช่วยเหลือ แต่เพื่อที่ว่า การอ้างสิทธิในการดูแลบุตรนั้นจะกลายเป็นบรรทัดฐานในสังคม ในขณะเดียวกัน รัฐบาลควรรับผิดชอบในการจัดหาความช่วยเหลือทั้งทางการเงินและไม่ใช่การเงินอย่างกระตือรือร้น อีกทั้ง ผู้หญิงทุกคนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่เลี้ยงเดี่ยว ควรจะต้องเข้าถึงการทำงานในตลาดแรงงานในระบบที่ได้รับผลประโยชน์จากประกันสังคม และตลาดแรงงานในระบบควรได้รับการปรับโครงสร้างให้เข้ากันกับความรับผิดชอบของผู้หญิงที่มีต่อเด็ก นอกจากนั้น ควรต้องมีการทำงานที่เพิ่มขึ้นในการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงเหล่านี้ในประเทศไทย ผ่านการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคม ยิ่งไปกว่านั้น การตระหนักรู้ตนเองนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดกับตัวผู้หญิงเองเพื่อที่จะทำให้พวกเธอสามารถที่จะท้าทายต่อความไม่เท่าเทียมกันเชิงเพศภาวะ โครงสร้างทางสังคมที่ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนต่อตำแหน่งหรือการตอบสนองต่อผู้หญิงในแบบที่ไม่เท่าเทียมนั้นจะต้องถูกท้าทาย